

Illustration: Jenny Svenberg Bunnell

ATT LEVA MED SKYDDADE PERSONUPPGIFTER

Sammanfattning av uppdraget att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter

UPPDRAGET

I slutet av april 2021 gav regeringen Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn. Syftet med uppdraget var att öka kännedomen om gällande lagstiftning och att belysa livssituation för våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter. I uppdraget ingick att beakta vissa grupperns särskilda utsatthet och därför har uppdraget genomförts med ett hbtqi-perspektiv, ett funktionsnedsättningsperspektiv samt ett barnrättsperspektiv. Även vuxna och barn utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har uppmärksammats i genomförande av uppdraget. Den 31 mars 2022 lämnade Jämställdhetsmyndigheten en delredovisning och uppdraget slutredovisades till regeringen den 31 mars 2023.

Att leva med skyddade personuppgifter

Sammanfattning av uppdraget att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter

Jämställdhetsmyndigheten
Göteborg, augusti 2023
Dnr: ALLM 2021/132

Påverkar hela livssituationen

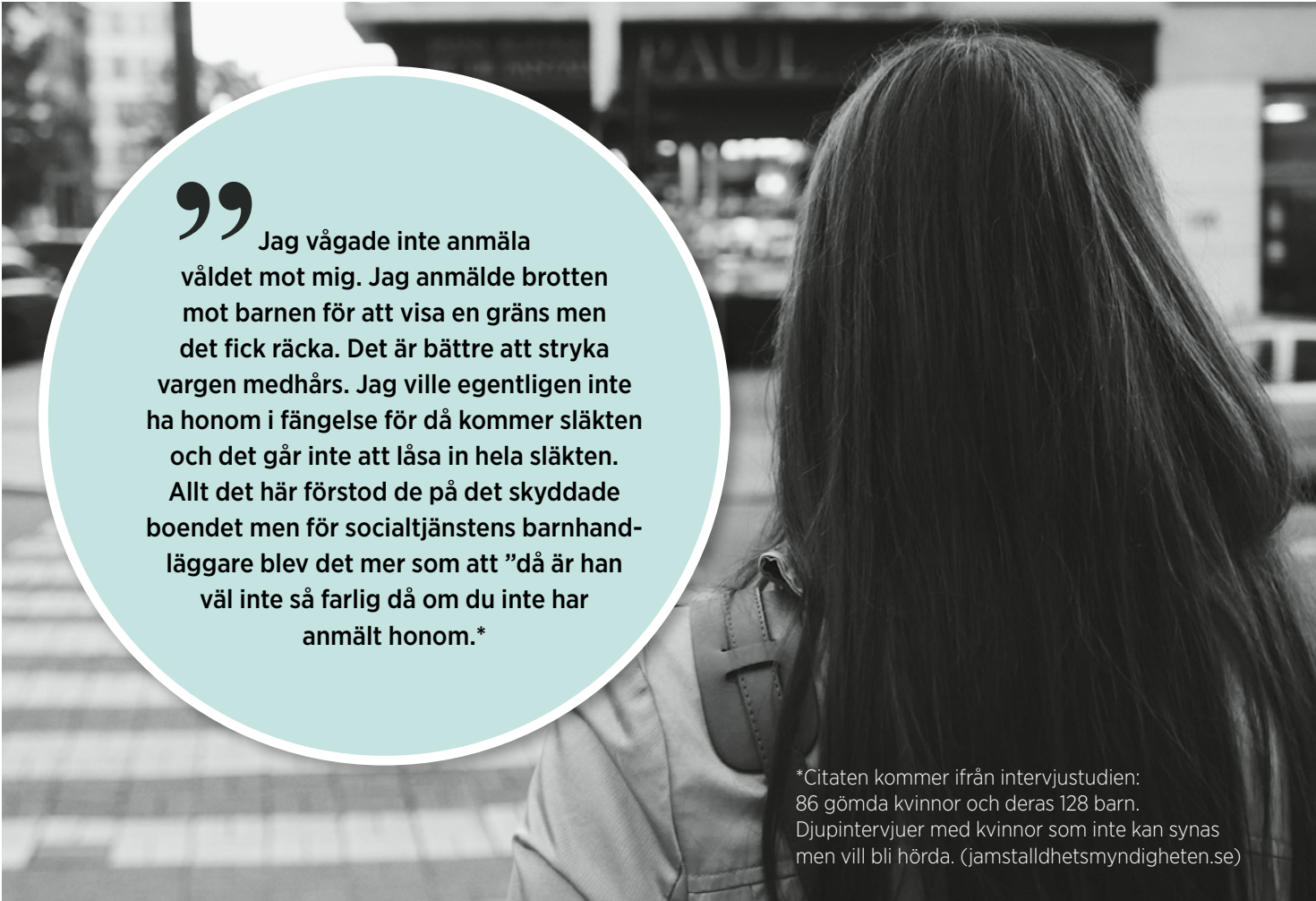
Att leva med skyddade personuppgifter påverkar och försvårar kvinnors och barns hela livssituation. Vardagliga situationer kan vara svåra att hantera och innebära säkerhetsrisker. Att inte kunna uppge sina personuppgifter gör det svårt och, ibland omöjligt, för kvinnorna att få tillgång till stöd och hjälp samt samhällets serviceinsatser.

Flera av de utvecklingsområden som har identifierats är relevanta för våldsutsatta kvinnor och barn i allmänhet, inte enbart för de som lever med skyddade personuppgifter. Exempel på det är ekonomiska konsekvenser, behovet av långsiktigt stöd och stadigvarande boende samt barns tillgång till skolgång och en trygg tillvaro. Ofta leder dock skyddade personuppgifter till att situationen försvåras ytterligare.

Vid utformning och utveckling av stöd på området är det även viktigt att ta hänsyn till vissa grupperns särskilda utsatthet och de svårigheter den kan medföra och hur samhället kan möta dessa. Det kan exempelvis handla om tillgängligheten för personer med intellektuella och fysiska funktionsnedsättningar eller risk- och skyddsbedömningar som gäller barn, unga och vuxna utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som lever med skyddade personuppgifter.

Fakta:

Skyddade personuppgifter är ett samlingsbegrepp för sekretessmarkering, skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter. Sekretessmarkering fungerar som en varningssignal till myndigheter om att inte lämna ut uppgifter utan att först göra en sekretessprövning. Skyddad folkbokföring innebär att man är skriven på en annan plats än där en faktiskt bor. Det är Skatteverket som beslutar om sekretessmarkering och skyddad folkbokföring. Fingerade personuppgifter beslutas av Polismyndigheten och betyder att personen får ett helt nytt personnummer och namn.

” Jag vågade inte anmäla våldet mot mig. Jag anmälde brotten mot barnen för att visa en gräns men det fick räcka. Det är bättre att stryka vargen medhårs. Jag ville egentligen inte ha honom i fängelse för då kommer släkten och det går inte att låsa in hela släkten. Allt det här förstod de på det skyddade boendet men för socialtjänstens barnhandläggare blev det mer som att ”då är han väl inte så farlig då om du inte har anmält honom.*

*Citaten kommer ifrån intervjustudien: 86 gömda kvinnor och deras 128 barn. Djupintervjuer med kvinnor som inte kan synas men vill bli hörda. (jamstalldhetsmyndigheten.se)

Våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter

I samband med delredovisning av uppdraget presenterades en intervjustudie med våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, som genomfördes på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten. I studien intervjuades 86 kvinnor och 15 barn. I de flesta fall var våldsutövaren en man som kvinnan haft en kärleksrelation till, och i många fall var våldsutövaren även far till kvinnans barn. 20 procent av kvinnorna var utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck och ett fåtal kvinnor hade erfarenhet av att ha utnyttjats i prostitution.

Våldet är omfattande och får allvarliga konsekvenser

Jämställdhetsmyndigheten kan konstatera att våldet är omfattande och får allvarliga konsekvenser. Av de intervjuade kvinnorna har nästan alla varit utsatta för våld av en partner under lång tid. De har varit utsatta för fysiskt, psykiskt, ekonomiskt, sexualiserat och materiellt våld i olika omfattning. Konsekvenserna av våldet är bland annat att två tredjedelar av kvinnorna diagnosticerats med posttraumatiskt stressyndrom (PTSD) och så även flera av barnen.

Många barn lever med rädsla varje dag

Flera barn berättar att våldet mot mamman har gjort dem rädda och att rädslan är något de lever med varje dag. Denna rädsla ger ofta upphov till fysiska besvär. Lite äldre barn beskriver inte bara rädsla för egen del utan också för att deras egna handlingar ska kunna leda till att mamma eller syskon kan komma att skadas.

”

Min dotter ringde polisen. Hon var 14 år. Hon sa ”jag är bara ett barn och jag kan inte skydda dig längre”. Då förstod jag att mina barn inte orkade längre, jag var tvungen att göra något.*

”

Jag tog i hans tröja och ropade: Snälla pappa, sluta. Han puttade undan mig. Jag var så rädd att han skulle döda henne. Rädslan satt i flera år. På något sätt kändes det som mitt fel som inte kunnat stoppa honom.*

Foto Stina Gränfors

Allvarliga brister i samhällets stöd har identifierats

Många kvinnor har berättat om sin våldsutsatthet för olika myndigheter och yrkesverksamma utan att få det stöd och skydd de är i behov av och har rätt till. Det är även förhållandevis vanligt att en anmälan om barn som far illa har gjorts. Brister i samhällets stöd har bland annat identifierats vad gäller:

- bibehållen och säker skolgång,
- tillgång till vård,
- skydd mot fortsatt utsatthet, exempelvis i förhållande till barns umgänge med en våldsutövande pappa,
- bedömningar och beslut kring skyddade personuppgifter och andra skyddsåtgärder,
- verksamheters förmåga att anpassa sig till personer som lever med skyddade personuppgifter, när det gäller till exempel förvärvsarbete och bostadssökande,
- posthantering,
- myndigheters hantering av skyddade personuppgifter, och
- långsiktigt stöd samt uppföljning av den utsattas situation.

Svårigheter på arbetsmarknaden

Många av de intervjuade våldsutsatta kvinnorna säger att de har svårt att försörja sig. Detta på grund av att de i samband med beviljandet av skyddade personuppgifter behövt fly och varit tvungna att säga upp sig från sina anställningar och därefter haft svårigheter att få nytt arbete. Det framkommer även att vissa arbetsgivare blir misstänksamma då kvinnan bytt arbete vid flera tillfällen och är rädda för att hotet mot kvinnan även ska riktas mot arbetsplatsen. En del av kvinnorna kan heller inte arbeta heltid eller deltid på grund av skador som orsakats av våldsutövaren.

De frågar mig varför jag byter jobb hela tiden. Jag svarar lite olika. Ibland säger jag som det är, att jag har problem med ett ex och att han dykt upp på min arbetsplats och varit hotfull. De lyssnar men det är klart, de tycker inte att jag känns som ett säkert kort. Nu har jag börjat plugga.*

Foto Mostphotos

Långvariga ekonomiska konsekvenser

Konsekvenserna av det ekonomiska våldet är särskilt omfattande och det pågår under lång tid även efter uppbrottet och beviljandet av skyddade personuppgifter. Flera av kvinnorna har ådragit sig skulder eftersom våldsutövaren slutat betala för gemensamma kostnader som till exempel banklån, tömt gemensamma bankkonton eller tagit nya lån i kvinnans namn.

Jag betalade våra lån och avgifter under två år för att inte hamna hos kronofogden. Jag hade inte rätt att sälja lägenheten eftersom vi var gifta. Han hade alltså rätt att bo kvar men var inte skyldig att betala hyra och räntor. Alla skyldigheter var mina. Det är väl ändå ett systemfel?*

Röjda personuppgifter

Flera kvinnor berättar att information om deras personuppgifter har röjts av till exempel socialtjänsten, domstolar, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Skatteverket, skolor och universitet, Försäkringskassan, skyddade boenden, hälso- och sjukvården eller privata aktörer. Ofta handlar det om att brev och e-post skickats fel och att uppgifter inte maskats som de skulle.

Efter ett möte på socialtjänstens kontor hade han mitt telefonnummer. Jag tror att de hade låtit något papper ligga framme på bordet.*

Kvinnorna uppger att det är mycket kostsamt att vid flera tillfällen tvingas flytta. Det kan till exempel handla om avgifter för dubbla boenden, flyttstädning, kostnad för säkerhetsdörr och personlarm. En del av dem måste även betala för resor när gemensamma barn har umgänge med våldsutövare.

Många barn tvingas till umgänge

Både myndigheter och idéburna organisationer lyfter att ett av de största problemen för kvinnor och barn med skyddade personuppgifter är frågan om vårdnad, boende och umgänge. Barns umgänge med den förälder som utövat våld medför en mycket stor risk för att kvinnan och barnen blir röjda. Det är inte ovanligt att kvinnan tvingas möta våldsutövaren i olika sammanhang. Under dessa omständigheter läggs ett alldeles för stort ansvar på barnet att inte berätta var de bor och inte heller avslöja något i övrigt om sin livssituation.

Efter sista umgänget var hon apatisk. En vecka senare ringde de från förskolan. Hon satt i ett hörn och hade kissat på sig och skrek att hon inte vill träffa pappa och att han tagit hårt i henne och skulle döda hennes mamma. Hon ville inte att hennes mamma skulle dö. Socialtjänsten polisanmälde men sa även att de ”måste vara neutrala”.*

SLUTSATSER

Jämställdhetsmyndigheten kan utifrån sitt uppdrag om våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter konstatera följande:

- Kvinnor som lever med skyddade personuppgifter på grund av utsatthet för våld i nära relationer och/eller hedersrelaterat våld och förtryck tycks ha en sämre psykisk och fysisk hälsa och upplever allvarigare konsekvenser om de blir röjda, jämfört med personer med andra skyddsskäl.

- Många kvinnor har berättat om sin våldsutsatthet för olika myndigheter utan att få det stöd och skydd de är i behov av och har rätt till.

- Det finns brister i stödet till barn som lever med skyddade personuppgifter, såväl under som efter en eventuell vistelse i skyddat boende.

- Tillgången till långsiktigt stöd till våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter är i dagsläget ofta beroende av insatser från idéburna organisationer. För män i avhopparverksamhet finns mer strukturerade och långtgående stödinsatser.

- Det finns stora skillnader i socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens hantering, bemötande och stöd avseende kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter.

- Våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter får inte samma tillgång till vård som andra.

- Att leva med skyddade personuppgifter får ekonomiska konsekvenser i form av exempelvis högre levnadsomkostnader i samband med flytt, påminnelseavgifter och inkasso på grund av försenad postgång, hinder vid ansökan om bostadsbidrag eller svårigheter med att få eller behålla en anställning som går att kombinera med kvinnans skyddsbehov.

- Både yrkesverksamma och våldsutsatta ser behov av särskilda kontaktpersoner som kan fungera vägledande för och bidra till ett sammanhållet stöd till våldsutsatta kvinnor respektive barn som lever med skyddade personuppgifter. Det är viktigt att kontaktpersonerna har ett tydligt mandat och att uppföljning sker kring hur en sådan funktion lever upp till sitt syfte.

- Vissa grupper som lever med skyddade personuppgifter nås i mindre utsträckning av information, framför allt yngre barn, personer med funktionsnedsättning samt asylsökande och nyanlända.

- Information om skyddade personuppgifter till våldsutsatta kvinnor och barn behöver i större utsträckning även innehålla råd kring upprätthållande av skyddet. Förmedling av informationen måste ske vid upprepade tillfällen, inte enbart i det akuta skedet.

- Myndigheter behöver ta ett helhetsgrepp kring olika skyddsåtgärder för att möjliggöra ett starkt skydd för individen. Exempelvis kan ansökan om ett utvidgat kontaktförbud riskera att röja var en våldsutsatt kvinna med skyddade personuppgifter befinner sig. Förslag om lagändringar behöver utredas utifrån om de riskerar att få negativa konsekvenser för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter.

- Domstolsbeslut om barns umgänge med en våldsutövande pappa riskerar skyddet för våldsutsatta barn och kvinnor och försvårar att få fingerade personuppgifter beviljade. Att tvingas till umgänge med en våldsutövande pappa kan få mycket negativa konsekvenser för barns psykiska hälsa.

- Kompetens kring upprätthållande av skydd, genom skyddade personuppgifter och andra skyddsåtgärder, behövs hos många aktörer som möter kvinnor och barn som lever skyddat. För barn och unga utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck kan det gälla även exempelvis familjehem, HVB, stödboende och gode män.

- Kunskapsbehovet är fortsatt stort hos yrkesverksamma, inte minst när det gäller verksamhetsnära kunskap om den praktiska hanteringen av skyddade personuppgifter och förståelse för vilka konsekvenser det kan få om skyddade personuppgifter röjs.

- Flera myndigheter har under senare år vidtagit åtgärder för att utveckla kompetens, arbetsätt och rutiner kring skyddade personuppgifter inom den egna verksamheten. Men mer behöver göras för att det arbetet ska spridas och tillämpas brett inom olika myndigheter.

Långsiktig plan

Jämställdhetsmyndigheten lämnar i slutredovisningen av uppdraget några rekommendationer och förslag på en långsiktig plan för hur arbetet med målgruppen kan utvecklas och följas över tid. Rekommendationerna rör bland annat en större jämlikhet och ökad kvalitetssäkring över landet när det gäller stöd och skydd till våldsutsatta barn, unga och vuxna samt att barns rättigheter behöver stärkas och tillvaratas i högre grad.

Den långsiktiga planen tar sin utgångspunkt i de svårigheter som våldsutsatta kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter möter samt de utvecklingsbehov som Jämställdhetsmyndigheten har sett när det gäller myndigheternas stöd och hantering. I planen ingår förslag på 29 insatser inom fem områden som myndigheten bedömer som särskilt viktiga:

- **Övergripande utveckling och uppföljning av stödet till målgruppen.**
- **Tillgång till samhällsservice och skydd.**
- **Skola, arbete och fritid.**
- **Stadigvarande boende.**
- **Konsekvenser av ekonomiskt våld.**

För samtliga förslag, se slutredovisningen Att leva med skyddade personuppgifter - behovet av samhällets långsiktiga stöd (2023:04) | Jämställdhetsmyndigheten (jamstalldhetsmyndigheten.se).

Information och stödmaterial

Jämställdhetsmyndigheten har samlat information och stödmaterial på myndighetens webb, både till den utsatta målgruppen och till yrkesverksamma.

- Information och stöd till dig som lever med skyddade personuppgifter
[Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://jamstalldhetsmyndigheten.se)
- Information och stöd till dig som möter personer som lever med skyddade personuppgifter
[Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://jamstalldhetsmyndigheten.se)

Läs mer

- *Skyddade personuppgifter – oskyddade personer* (2022:10)
[Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://jamstalldhetsmyndigheten.se)
- *Att leva med skyddade personuppgifter - behovet av samhällets långsiktiga stöd* (2023:04)
[Jämställdhetsmyndigheten \(jamstalldhetsmyndigheten.se\)](https://jamstalldhetsmyndigheten.se)
- *86 gömda kvinnor och deras 128 barn*. Djupintervjuer med kvinnor som inte kan synas men vill bli hörda. (jamstalldhetsmyndigheten.se)

Illustration: Jenny Svenberg Bunnell.

Jämställdhetsmyndigheten | Box 73, 424 22 Angered | Besöksadress: Angereds torg 9
031-392 90 00 | info@jamstalldhetsmyndigheten.se | www.jamstalldhetsmyndigheten.se